

Monitor de Bibliotheek op school

Landelijke analyse voortgezet onderwijs

Monitor de Bibliotheek op school vo sterk gegroeid

In 2014 is een pilot gehouden voor de Monitor de Bibliotheek op school – vmbo met 16 scholen, waaraan 101 docenten en 1550 leerlingen meededen. Aan de meting in 2015 namen 42 scholen deel en vulden 363 docenten en 6332 leerlingen een vragenlijst in. Niet alleen het volume, ook de spreiding over leerjaren en leerwegen is sterk gegroeid. In deze landelijke analyse zijn de data van leerlingen, docenten en leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers nader beschouwd, ook in relatie tot elkaar.

1 Jongere leerlingen en meisjes vinden lezen leuker

Leesplezier en leesfrequentie zijn in het vmbo veruit het hoogst in leerjaar 1. Leerlingen gaan in hogere leerjaren steeds minder voor hun plezier lezen en gaan ook minder naar de openbare bibliotheek. Het leesplezier neemt na het tweede leerjaar niet verder af. In het eerste jaar leest men voor het plezier het liefst stripboeken, in de jaren daarna leesboeken en tijdschriften. De docent Nederlands wordt als tipgever voor leuke boeken in hogere leerjaren belangrijker, boeken worden als bron van informatie minder belangrijk. De openbare bibliotheek is in alle leerjaren van het vmbo de belangrijkste bron van leesboeken. Het leesplezier bij leerlingen in de gemengde en theoretische leerweg is hoger dan in de beroepsgerichte leerwegen, maar het aantal leerlingen dat minstens wekelijks voor hun plezier leest verschilt nauwelijks naar leerweg. Meisjes vinden lezen veel leuker dan jongens, lezen meer en gaan vaker naar de bibliotheek. Jongens lezen in de eerste plaats stripboeken, meisjes vooral romans en tijdschriften.

Duidelijke verbanden tussen beleid school en activiteiten docenten

Op bijna drie kwart van de deelnemende vmbo-scholen voeren medewerkers van de openbare bibliotheek activiteiten uit. Twee derde van de scholen heeft een taalcoördinator, meer dan de helft een eigen mediatheek/schoolbibliotheek en vakoverstijgend taalbeleid, een derde een mediaplan en een specifieke verantwoordelijke voor informatievaardigheden. Op veel punten is er een duidelijk verband tussen het beleid van de school en de activiteiten van docenten, en soms ook van leerlingen. Tussen leesbevorderende activiteiten van docenten en het leesgedrag en leesplezier van leerlingen komt echter geen positief verband naar voren uit de data. Een mogelijke verklaring is dat docenten zich juist bij leerlingen die dat hard nodig hebben richten op leesvaardigheid, informatievaardigheid en leesplezier.

Colofon

Auteurs

Desan Research Solutions: Jannes Hartkamp

Met medewerking van

Kunst van Lezen: Adriaan Langendonk

In opdracht van

KB Koninklijke Bibliotheek
Nationale bibliotheek van Nederland

Lezen
STICHTING LEZEN

Deze publicatie is mogelijk gemaakt door de samenwerking van Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek binnen het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande toestemming van de auteurs en opdrachtgevers worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt.

Voorwoord

Sinds 2014 wordt namens Kunst van Lezen de Monitor de Bibliotheek *op school* (MdBos) in het voortgezet onderwijs uitgevoerd. Deze monitor wordt, in opdracht van Kunst van Lezen (samenwerkingsverband tussen Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek) inhoudelijk samengesteld door onderwijsbureau Sardes en technisch uitgevoerd door onderzoeksbureau DESAN Research Solutions. Via een online rapportageportal en PDF's kunnen scholen via bibliotheken landelijke en schoolspecifieke resultaten inzien. Dit biedt hun de mogelijkheid om actief aan de slag te gaan met leesbevordering en informatievaardigheden.

Dit rapport richt zich op een landelijke analyse en is door DESAN uitgevoerd. Vergelijking in deelname bij beide metingen, verschillen tussen groepen leerlingen en verbanden tussen data van leesconsulenten en docenten worden in deze rapportage besproken.

Amsterdam, juni 2016

Jannes Hartkamp
DESAN Research Solution

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1 Inleiding	7
1.1 Achtergrond	7
1.2 Methode en respons	7
1.3 Leeswijzer	8
Afronding	8
Betrouwbaarheid en significantie.....	8
2 Vergelijking van de metingen	9
2.1 Verdeling van leerlingen naar leerjaar, leerweg en sector per meting	9
2.2 Verdeling van leerlingen naar provincie en geslacht per meting.....	10
3 Verschillen tussen groepen leerlingen	13
3.1 Leerjaar	13
3.2 Leerwegen	17
3.3 Geslacht.....	20
4 Verbanden	24
4.1 Achtergrond	25
4.2 Leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers	25
4.3 Docenten	26
4.4 Verband tussen leesconsulent/bibliotheekmedewerker en docenten	28
4.5 Verband tussen leesconsulent en leerlingen	29
4.6 Verband tussen leerkracht en leerling	30

2 Inleiding

1.1 Achtergrond

Sinds 2012 wordt de Monitor de Bibliotheek *op school* - basisonderwijs uitgevoerd. In 2014 is daar de Monitor voor het voortgezet onderwijs bijgekomen. In 2014 was de deelname aan deze monitor nog beperkt tot 16 scholen. In 2015 deden al 42 scholen mee. De deelnemende scholen krijgen door middel van rapportages (digitaal en in pdf) inzicht in hun eigen resultaten, waarbij de landelijke resultaten als referentie worden getoond. Doordat de deelname in 2015 een groter volume heeft bereikt, kunnen nu op landelijk niveau bepaalde analyses worden gedaan, bijvoorbeeld naar verschillen tussen leerjaren en verbanden tussen de activiteiten van docenten en bibliotheekmedewerkers en de antwoorden van de leerlingen.

1.2 Methode en respons

De data waarop deze landelijke analyse is gebaseerd, zijn afkomstig uit de twee metingen die DESAN Research Solutions namens Kunst van Lezen in het kader van de Monitor de Bibliotheek *op school* (MdBos) heeft uitgevoerd. De data wordt verkregen via online vragenlijsten die door drie doelgroepen (leerlingen, docenten en bibliotheekmedewerkers) worden ingevuld.

De monitorcoördinatoren van bibliotheken geven in de portal van de Monitor MdBos VO op welke scholen meedoen aan de monitor. Zij geven aan wie de leesconsulent/bibliotheekmedewerker op de school is en nodigen deze uit om 1) een vragenlijst in te vullen en 2) aan te geven welke docenten gaan deelnemen aan het onderzoek bij de betreffende school. De leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers en de docenten ontvangen een uitnodiging met een link naar de voor hen bestemde vragenlijst. Vervolgens ontvangt de docent of een leerlingcoördinator een link naar de vragenlijst voor de leerlingen. De docent of leerlingcoördinator zorgt er vervolgens voor dat (zo veel mogelijk) leerlingen uit de gekozen leerjaren de vragenlijst invullen.

Bij de pilot in 2014 is een beperkt aantal bibliotheken en scholen uitgenodigd voor deelname. In 2015 was er voor het eerst een open aanmelding. Van de zestien scholen die in 2014 meededen, deden negen in 2015 weer mee. Het aantal deelnemende scholen, docenten en leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers was in 2015 ongeveer drie maal zo hoog als in 2014, het aantal leerlingen dat aan het onderzoek heeft meegedaan ruim vier maal zo hoog (Tabel 1).

Tabel 1 Aantal deelnemers MdBos per meting, 2014 - 2015

	2014	2015
Deelnemende scholen	16	42
Leerlingen	1550	6332
Docenten	101	363
Bibliotheekmedewerkers	13	36

De sterkere toename bij leerlingen houdt verband met het feit dat scholen in 2014 werd gevraagd een steekproef van leerlingen uit te nodigen. In 2015 werd, met het oog op het volume, gevraagd alle leerlingen uit de gekozen leerjaren te laten meedoen.

De toetsing van de representativiteit van de deelnemende scholen ligt buiten het kader van deze analyse.

1.3 Leeswijzer

In dit rapport worden data van leerlingen, docenten en leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers geanalyseerd. Het eerste hoofdstuk geeft een overzicht van de ontwikkelingen in deelname per provincie en leerjaar tussen 2014 en 2015 en waar mogelijk ontwikkelingen in resultaten. In het tweede hoofdstuk worden voor 2015 vergelijkingen tussen groepen leerlingen gemaakt op basis van kenmerken zoals leerjaar, geslacht, leerweg en sector. In het derde hoofdstuk wordt gekeken naar verbanden tussen de gegevens van de drie doelgroepen, met name de mogelijke relatie tussen activiteiten van bibliotheekmedewerkers en docenten en het leesplezier van leerlingen.

Aan het begin van elk hoofdstuk worden de resultaten van de analyses kort samengevat.

Afronding

De cijfers in dit rapport zijn ongewogen. Alle percentages zijn afgerond tot hele getallen. Dientengevolge is de som van de percentages niet altijd exact 100. Tenzij anders vermeld, zijn respondenten die een bepaalde vraag niet hebben beantwoord ('weet niet/geen antwoord') niet meegenomen in de percentering.

Betrouwbaarheid en significantie

Bij een steekproefonderzoek als dit worden uitkomsten verkregen die slechts met inachtneming van een bepaalde waarschijnlijkheid mogen worden vertaald naar de totale populatie van deelnemers aan de Bibliotheek *op school*.

Statistiek geeft de mogelijkheid om op grond van de steekproefgrootte en de gevonden uitkomsten van het onderzoek zogenaamde betrouwbaarheidsintervallen te berekenen. Deze betrouwbaarheidsintervallen geven aan tussen welke twee waarden de uitkomst in de totale populatie valt indien de steekproefuitkomst naar de totale populatie vertaald wordt. Het betrouwbaarheidsinterval ligt altijd rond de uitkomst die in de steekproef is gevonden, met afwijkingmarges naar boven en beneden. Normaliter werkt men met '95%- betrouwbaarheidsintervallen' (ook wel: 'een significantieniveau van 95%'). Deze geven met 95% zekerheid aan tussen welke twee grenswaarden de betreffende waarde in de populatie valt. Wanneer bijvoorbeeld van 300 docenten 50,0 procent een bepaald antwoord heeft gegeven, betekent dit dat we met 95 procent zekerheid kunnen zeggen dat het werkelijke percentage in de gehele populatie docenten in de Bibliotheek *op school* - vo tussen 44,3 en 55,7 procent ligt (50,0% +/- 5,7%).

3 Vergelijking van de metingen

Aan de pilot in 2014 deden 1550 leerlingen, aan de meting in 2015 6332. Naast het volume, is ook de spreiding over leerjaren, leerwegen en provincies toegenomen. In beide jaren deden ongeveer even veel jongens als meisjes mee. Een vergelijking van de resultaten van de metingen is vanwege de beperkte regionale spreiding bij de pilot en de overige verschillen in de achtergrond van de deelnemers in 2014 en 2015 niet zinvol.

2.1 Verdeling van leerlingen naar leerjaar, leerweg en sector per meting

Bij de pilot in 2014 bleef de deelname grotendeels beperkt tot leerlingen uit leerjaar 1 en 2 (samen 85%). In 2015 is de deelname in hogere leerjaren groter geworden, al zijn leerjaar 3 (18%) en 4 (7%) nog steeds sterk ondervertegenwoordigd (Tabel 2).

Tabel 2 Verdeling van leerlingen naar leerjaar per meting

	2014	2015
Leerjaar 1	54%	48%
Leerjaar 2	31%	27%
Leerjaar 3	9%	18%
Leerjaar 4	6%	7%
Leerjaar 5	-	0%
n (totaal)	1550	6332

In 2015 deden naar verhouding veel meer leerlingen uit de theoretische leerweg/mavo mee (36%) dan in 2014 (19%). Ook de gemengde leerweg en andere opleidingen dan het vmbo zijn in 2015 sterker vertegenwoordigd dan in 2014. De basis- en kaderberoepsgerichte leerwegen zijn procentueel veel minder sterk aanwezig (Tabel 3).

Tabel 3 Verdeling van leerlingen naar leerweg per meting

	2014	2015
praktijkonderwijs	4%	3%
vmbo-bb	32%	16%
vmbo-kb	37%	26%
vmbo-gl	6%	11%
vmbo-tl/mavo	19%	36%
anders (bv. havo)	1%	8%
n (totaal)	1550	6332

De verhouding tussen de vier sectoren in het vmbo was in 2015 anders dan in 2014. In 2014 deden er relatief veel leerlingen uit de sector landbouw mee. In 2015 is bovendien het percentage dat (nog) geen sector heeft gekozen (lagere leerjaren of vmbo-tl/mavo) hoger (Tabel 4).

Tabel 4 Verdeling van leerlingen naar sector per meting

	2014	2015
Zorg en welzijn	9%	12%
Techniek	8%	9%
Economie	9%	8%
Landbouw	12%	3%
(nog) geen sector gekozen	61%	68%
n (totaal)	1550	6332

Vanwege de verschillen in samenstelling van de groep deelnemende leerlingen in beide jaren qua leerjaar, leerweg en sector, is een vergelijking van de resultaten van de twee metingen niet zinvol. Voor een goede vergelijking van de resultaten voor één of meer specifieke subgroepen (bijvoorbeeld leerjaar 1 van de kaderberoepsgerichte leerweg) is het aantal respondenten in 2014 te klein.¹ Bovendien betrof de meting van 2014 een pilot waarvoor een groep scholen was geselecteerd, terwijl in 2015 de deelname 'vrij' was. Ook de selectie zou een vergelijking van uitkomsten kunnen vertekenen. Er zal daarom in dit rapport verder geen vergelijking tussen de resultaten van de metingen van 2014 en 2015 worden gemaakt.

2.2 Verdeling van leerlingen naar provincie en geslacht per meting

Bij de pilot in 2014 was de deelname nog beperkt to zes provincies en zat de helft van de deelnemende leerlingen in Gelderland op school. In 2015 is de regionale spreiding veel groter en levert Gelderland nog 'slechts' 19 procent van de leerlingen (Tabel 5).

Tabel 5 Verdeling van leerlingen naar provincie per meting

	2014	2015
Drenthe		4%
Flevoland		7%
Friesland		3%
Gelderland	48%	19%
Groningen	8%	4%
Noord-Brabant		18%
Noord-Holland		16%

¹ De subgroep 'vmbo-kb - leerjaar 1' – de grootste combinatie van leerweg en leerjaar – telde in de pilot van 2014 256 leerlingen, nog zonder uitsplitsing naar sector.

Overijssel	11%	8%
Utrecht	17%	9%
Zeeland	5%	1%
Zuid-Holland	12%	12%
n (totaal)	1550	6332

Aan beide metingen hebben ongeveer even veel jongens als meisjes meegedaan (Tabel 6).

Tabel 6 Verdeling van leerlingen naar provincie per meting

	2014	2015
jongen	52%	51%
meisje	48%	49%
n (totaal)	1550	6332

4 Verschillen tussen groepen leerlingen

Leesplezier en leesfrequentie zijn in het vmbo veruit het hoogst in leerjaar 1. Leerlingen gaan in hogere leerjaren steeds minder voor hun plezier lezen (en gaan ook minder naar de openbare bibliotheek), maar het leesplezier neemt na het tweede leerjaar niet verder af. In het vierde leerjaar neemt het bezoek aan de mediatheek/bibliotheek van de school weer toe, al zijn leerlingen in hogere leerjaren over die mediatheek wat minder positief. De openbare bibliotheek is in alle leerjaren van het vmbo de belangrijkste bron van leesboeken, gevolgd door de 'thuisbibliotheek'. In het eerste jaar leest men voor het plezier het liefst stripboeken, in de jaren daarna leesboeken en tijdschriften. De docent Nederlands wordt als tipgever voor leuke boeken in hogere leerjaren belangrijker, boeken worden als bron van informatie minder belangrijk.

Een vergelijking van leerwegen laat zien dat het leesplezier bij leerlingen in de gemengde en theoretische leerweg duidelijk hoger is dan in de beroepsgerichte leerwegen, maar het aantal leerlingen dat minstens wekelijks voor hun plezier leest verschilt opvallend genoeg nauwelijks naar leerweg. In de beroepsgerichte leerwegen halen leerlingen minder vaak leesboeken bij de openbare bibliotheek.

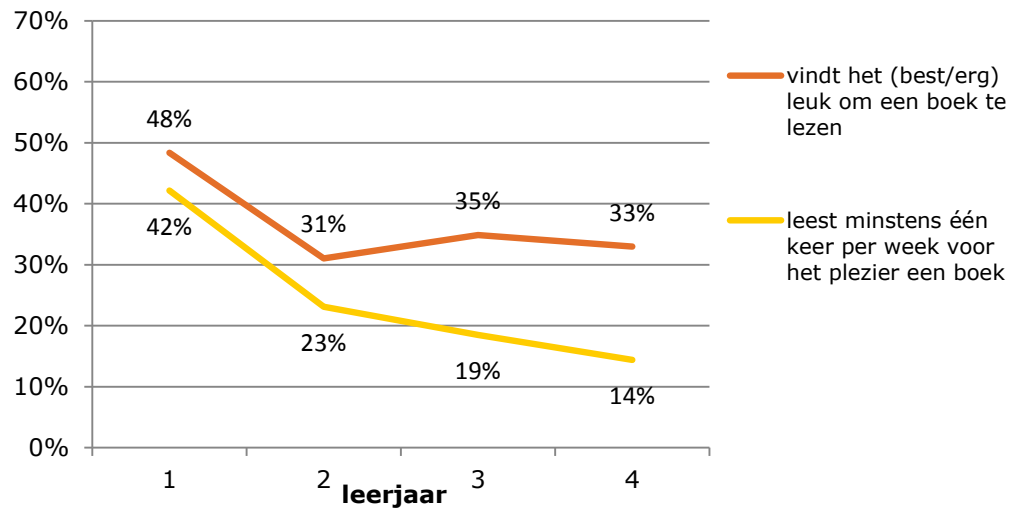
Meisjes vinden bijna alles dat met lezen te maken heeft leuker dan jongens, lezen meer en gaan vaker naar de bibliotheek. Jongens lezen meer stripboeken en informatieboeken, meisjes veel meer romans en tijdschriften. Vooral van vrienden en vriendinnen krijgen meisjes vaker tips voor leuke leesboeken.

3.1 Leerjaar

Het leesplezier is in het vmbo duidelijk het hoogst in leerjaar 1, waar 48 procent van de leerlingen het 'best leuk' of 'erg leuk' vindt om een boek te lezen. Na leerjaar 1 daalt het abrupt, maar tussen leerjaar 2 (31%), 3 (35%) en 4 (33%) zijn geen duidelijke verschillen. Ook de 'recreatieve leesfrequentie' daalt sterk van leerjaar 1 (42 procent leest minstens één keer per week in de vrije tijd voor het plezier een boek) naar leerjaar 2 (23%), maar hier zet de daling ook na leerjaar 2 verder door, tot 14 procent in leerjaar 4 (Grafiek 1).²

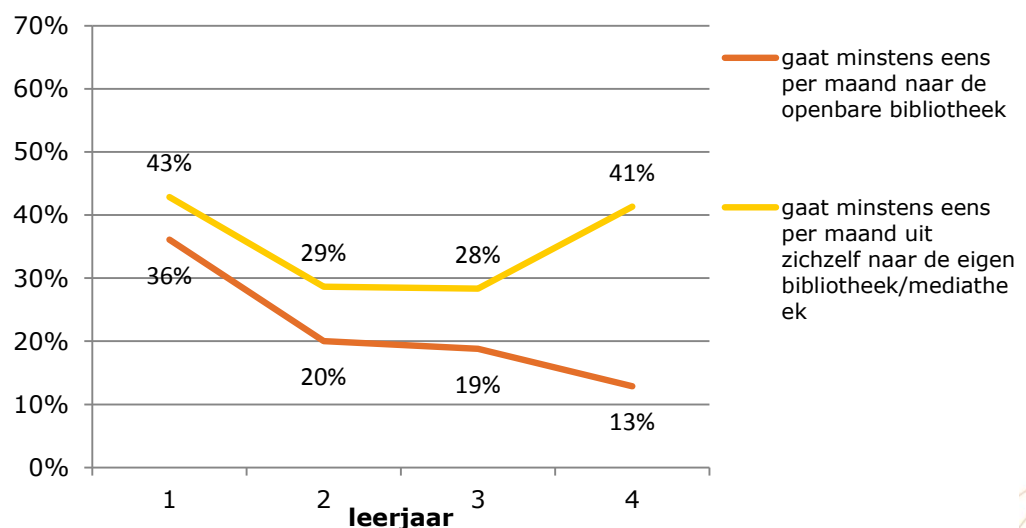
² Alle cijfers per leerjaar in dit hoofdstuk zijn uitsluitend voor de leerwegen in het vmbo, exclusief praktijkonderwijs.

Grafiek 1 Leesplezier en leesfrequentie per leerjaar (vmbo)

Ook het bezoek aan de openbare bibliotheek neemt sterk af in hogere leerjaren van het vmbo. In leerjaar 1 gaat nog ruim een derde (36%) van de leerlingen minstens één keer per maand naar de openbare bibliotheek, in leerjaar 4 is dat nog maar 13 procent. Het bezoek, uit zichzelf, aan de eigen bibliotheek/mediatheek van de school – indien aanwezig – daalt sterk tussen leerjaar 1 (43% minstens maandelijks) en leerjaar 2 (29%), maar neemt tussen leerjaar 3 (28%) en 4 (41%) weer sterk toe (Grafiek 2).

Grafiek 2 Bibliotheekbezoek per leerjaar (vmbo)³

³ De percentages voor bezoek aan de eigen bibliotheek/mediatheek van de school zijn alleen binnen de groep leerlingen (in totaal 59%) die deze zeggen te hebben.

Leerlingen in hogere leerjaren zijn op vrijwel elk van elf voorgelegde aspecten minder positief over de mediatheek/schoolbibliotheek dan leerlingen in het eerste leerjaar. De enige uitzondering zijn de openingstijden. In de opinie daarover is alleen een negatieve dip te zien bij leerjaar 3. De trend van minder tevreden leerlingen in hogere leerjaren is het sterkst bij de stellingen dat de mediathecaris/bibliothecaris goed helpt bij het zoeken naar leuke boeken c.q. informatie (Tabel 7).

Tabel 7 Mening over mediatheek/schoolbibliotheek per leerjaar (vmbo)

	1	2	3	4	TOT
Aantrekkelijke ruimte	62%	53%	56%	52%	58%
Vaak genoeg open	77%	77%	67%	78%	75%
Voldoende leesboeken	80%	77%	74%	72%	78%
Voldoende informatieboeken	80%	74%	70%	66%	76%
Leesboeken spreken mij aan	50%	42%	42%	37%	46%
Informatieboeken spreken mij aan	47%	42%	37%	36%	44%
Makkelijk boeken vinden die ik zoek	66%	62%	63%	55%	64%
Voldoende computers beschikbaar	73%	63%	69%	66%	70%
Computers zijn up to date	69%	57%	57%	55%	63%
Media-/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar leuke boeken	68%	58%	54%	42%	61%
Media-/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar informatie	69%	58%	58%	40%	63%
n	1332	700	544	140	2716

De openbare bibliotheek is in alle leerjaren van het vmbo de belangrijkste bron van leesboeken, gevolgd door de 'thuisbibliotheek', al is het percentage leerlingen dat zo aan leesboeken komt in leerjaar 1 duidelijk hoger dan in hogere leerjaren. Voor de meeste manieren om aan leesboeken te komen is het verschil tussen leerjaren 2, 3 en 4 beperkt. Het lenen bij de mediatheek/bibliotheek in de school is in leerjaar 1 en 3 hoger dan in leerjaar 2 en 4. Het lenen van boeken van familie, vrienden en bekenden en het bestellen van boeken die thuis worden bezorgd is in leerjaar 4 iets hoger dan daarvoor. De categorie 'anders' lijkt belangrijker te worden in hogere leerjaren, maar hier staat meestal bij dat men helemaal geen boeken leest (Tabel 8).

Tabel 8 'Hoe kom je aan leesboeken?' per leerjaar (vmbo)

	1	2	3	4	TOT
Leen bij openbare bibliotheek	49%	36%	36%	33%	42%
Lees boeken die we thuis hebben	41%	36%	32%	31%	37%
Leen bij mediatheek/bibliotheek school	26%	23%	28%	18%	25%
Koop boeken	28%	22%	21%	23%	24%
Krijg boeken cadeau	25%	21%	18%	22%	22%
Leen van familie/vrienden/bekenden	16%	15%	17%	22%	16%
Download e-books	9%	10%	10%	6%	9%
Bestel boeken op de computer die thuis worden bezorgd	5%	4%	6%	8%	5%
Bestel boeken op de computer die op school worden bezorgd	1%	0%	0%	0%	1%
Ergens anders vandaan	9%	15%	16%	23%	13%
n	2592	1546	1081	371	5590

Romans, tijdschriften en stripboeken worden (in de vrije tijd, voor het plezier) veruit het meest gelezen. De populariteit van stripboeken neemt in hogere leerjaren duidelijk af, romans lijken in leerjaar 2 minder populair te zijn. Bij de overige soorten zijn de verschillen tussen de leerjaren niet significant (Tabel 9).

Tabel 9 'Welk soort boeken lees je?' per leerjaar (vmbo)

	1	2	3	4	TOT
Leesboeken (romans)	48%	42%	50%	47%	47%
Tijdschriften	46%	45%	50%	50%	47%
Stripboeken/graphic novels	50%	42%	31%	33%	43%
Informatieboeken	16%	16%	15%	21%	16%
Luisterboeken	4%	4%	4%	4%	4%
Gedichten	3%	2%	3%	4%	3%
n	2586	1515	1066	360	5527

Bijna de helft van de vmbo-leerlingen die meededen aan de Monitor, zegt van niemand tips te krijgen voor leuke boeken (44%). Ouders (26%), vrienden of vriendinnen (22%) en de docent Nederlands (13%) zijn de belangrijkste tipgevers. Bijna alle tipgevers worden in leerjaar 1 vaker genoemd dan in de hogere leerjaren. Alleen de docent Nederlands wordt in hogere jaren vaker genoemd (Tabel 10).

Tabel 10 'Wie geeft jou tips voor leuke boeken?' per leerjaar (vmbo)

	1	2	3	4	TOT
Mijn vader of moeder	31%	23%	20%	23%	26%
Vrienden of vriendinnen	25%	18%	22%	17%	22%
De docent Nederlands	12%	11%	16%	19%	13%
Mijn broer of zus	14%	9%	11%	9%	12%
Iemand van de bibliotheek buiten de school	7%	4%	4%	3%	5%
Andere docenten	4%	3%	4%	5%	4%
Iemand van de mediatheek/bibliotheek in de school	4%	1%	4%	2%	3%
Iemand anders	9%	6%	7%	6%	8%
Niemand	39%	50%	46%	49%	44%
n	2603	1553	1083	382	5621

Van de leerlingen in leerjaar 1 zegt 49 procent dat hun vader of moeder soms of vaak met hen over boeken praat, van de leerlingen in hogere leerjaren rond 35 procent.

Informatie zoekt men vooral op internet, niet vaak in een boek. Internet is in alle leerjaren de eerste bron, maar er zijn ook hier enkele duidelijke verschillen tussen de leerjaren. In lagere leerjaren zoeken leerlingen het vaker in een boek of vragen het aan iemand dan in hogere leerjaren, in hogere leerjaren zoekt men het iets vaker via een smartphone op internet op (Tabel 11).

**Tabel 11 'Als ik informatie moet zoeken (bijvoorbeeld voor een werkstuk), dan...'
per leerjaar (vmbo)**

(% vaak/altijd)	1	2	3	4	TOT
zoek ik het op via internet op computer of tablet	84%	84%	85%	82%	84%
zoek ik het op via internet op mijn telefoon	56%	62%	69%	67%	61%
vraag ik het aan iemand	33%	23%	22%	18%	27%
zoek ik het op in een boek	17%	12%	10%	9%	14%
n	2464	1491	960	321	5236

Het percentage leerlingen dat er – naar eigen zeggen – vaak of altijd in slaagt om zonder hulp de informatie te vinden die ze zoeken, neemt toe van 66 procent in leerjaar 1 tot 76 procent in leerjaar 4. Als ze het niet kunnen vinden, vragen veel leerlingen aan hun ouders waar ze moeten zoeken (45% vaak/altijd) of aan een andere leerling (29%). Docenten (21%), iemand van de bibliotheek (10%), een deskundige (4%) of een vraag op Twitter of een blog (3%) worden minder vaak om hulp gevraagd. Docenten en andere leerlingen worden in hogere leerjaren iets vaker benaderd, ouders en de bibliotheek beduidend minder vaak.

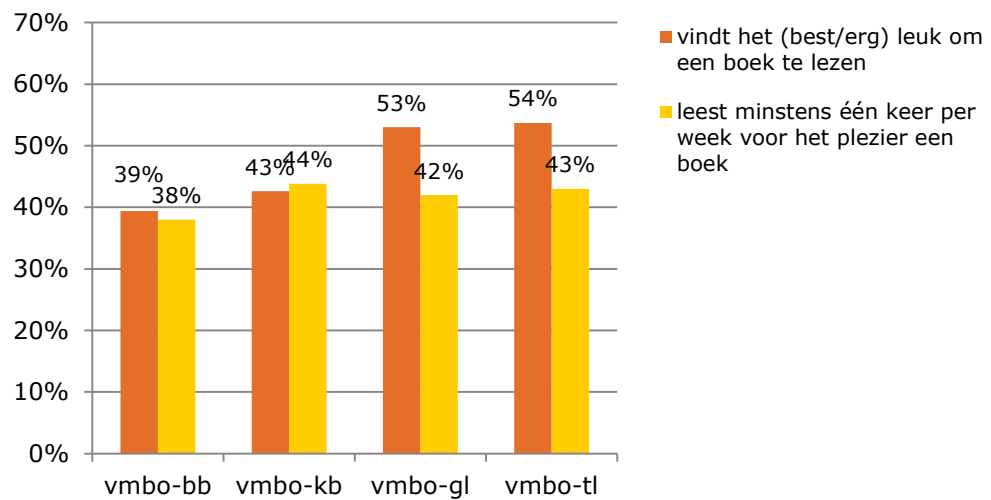
3.2 Leerwegen

In de voorgaande paragraaf zijn de verschillen tussen de leerjaren besproken voor het gehele vmbo exclusief praktijkonderwijs. Nu kijken we naar verschillen tussen leerwegen. Daarbij betrekken we alleen de antwoorden van leerlingen uit leerjaar 1, om de vergelijking zo zuiver mogelijk te houden.

Het leesplezier is in het vmbo duidelijk het hoogst in de theoretische leerweg/mavo en de gemengde leerweg. Hier vindt meer dan de helft van de leerlingen het leuk om een boek te lezen, in de basisgerichte en kadergerichte leerweg is dat ongeveer veertig procent. Opvallend genoeg is dit slechts ten dele terug te zien in de leesfrequentie. Het (niet weergegevend) percentage leerlingen dat 'nooit' in hun vrije tijd voor hun plezier een boek leest is weliswaar bij vmbo-bb (30%) hoger dan bij vmbo-kb (24%), vmbo-gl (24% en vmbo-tl/mavo⁴ (19%), maar het percentage dat juist elke dag of minstens eens per week 'recreatief' leest verschilt nauwelijks naar leerweg (Grafiek 3).

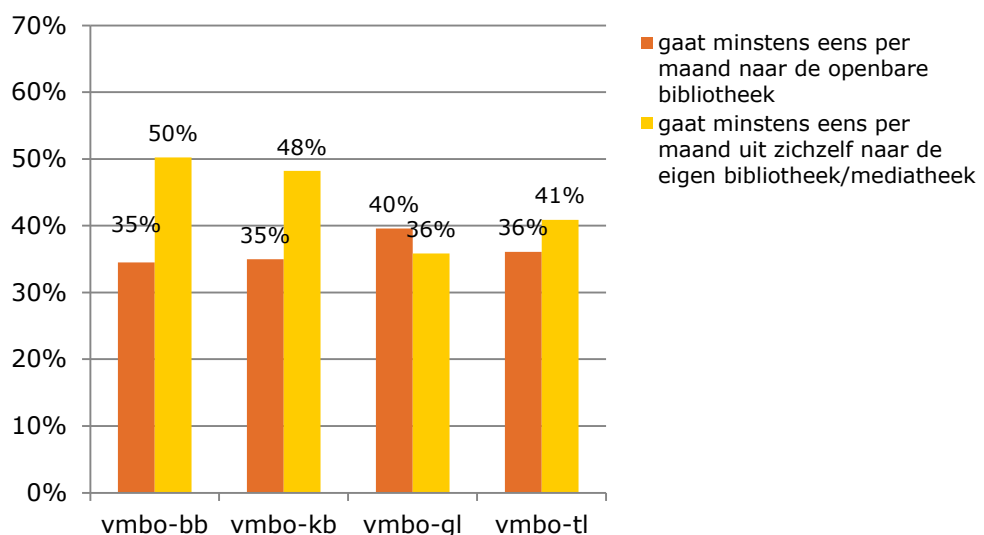
⁴ De aanduiding 'vmbo-tl' staat verder overal ook voor mavo.

Grafiek 3 Leesplezier en leesfrequentie per leerweg (leerjaar 1)

Voor frequent bezoek aan de openbare bibliotheek zijn er geen duidelijke verschillen tussen de leerwegen. Van de leerlingen uit de basis- en kaderberoepsgerichte leerwegen die een mediatheek/Bibliotheek *op school* hebben, gaat zelfs een hoger percentage daar uit zichzelf geregeld heen (Grafiek 4). Daar moet wel bij worden opgemerkt dat leerlingen van bb en kb minder vaak over zo'n eigen bibliotheek beschikken (ongeveer vijftig procent, tegen ruim twee derde van gl en tl).

Grafiek 4 Bibliotheekbezoek per leerweg (leerjaar 1)⁵

⁵ De percentages voor bezoek aan de eigen bibliotheek/mediatheek van de school zijn alleen binnen de groep leerlingen (in totaal 59%) die deze zeggen te hebben.

Over de mediatheek/schoolbibliotheek zijn leerlingen van kb en gl bij bijna alle vragen positiever dan leerlingen van bb enerzijds en tl anderzijds, al zijn de verschillen niet zeer groot (Tabel 7).

Tabel 12 Mening over mediatheek/schoolbibliotheek per leerweg (leerjaar 1)

	bb	kb	gl	tl
Aantrekkelijke ruimte	65%	60%	50%	67%
Vaak genoeg open	82%	75%	70%	78%
Voldoende leesboeken	80%	77%	74%	84%
Voldoende informatieboeken	77%	76%	74%	84%
Leesboeken spreken mij aan	48%	47%	44%	54%
Informatieboeken spreken mij aan	51%	41%	40%	52%
Makkelijk boeken vinden die ik zoek	69%	60%	65%	69%
Voldoende computers beschikbaar	69%	68%	70%	78%
Computers zijn up to date	66%	65%	73%	69%
Media-/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar leuke boeken	71%	63%	63%	71%
Media-/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar informatie	71%	62%	65%	72%
n	201	263	237	631

Bij de vraag 'Hoe kom je aan leesboeken' zijn voor vier opties significante verschillen naar leerweg: leerlingen gl en tl krijgen en kopen vaker boeken en halen ze vaker bij de openbare bibliotheek, leerlingen gl laten vaker boeken thuis bezorgen. Leerlingen tl kiezen het minst vaak 'anders', wat vaak 'ik lees geen boeken' betekent (Tabel 13).

Tabel 13 'Hoe kom je aan leesboeken?' per leerweg (leerjaar 1)

	bb	kb	gl	tl
Leen bij openbare bibliotheek	39%	47%	55%	52%
Lees boeken die we thuis hebben	43%	39%	43%	42%
Leen bij mediatheek/bibliotheek school	27%	24%	22%	29%
Koop boeken	21%	27%	32%	29%
Krijg boeken cadeau	18%	21%	27%	30%
Leen van familie/vrienden/bekenden	14%	15%	15%	18%
Download e-books	9%	8%	9%	9%
Bestel boeken op de computer die thuis worden bezorgd	5%	3%	8%	4%
Bestel boeken op de computer die op school worden bezorgd	1%	1%	1%	1%
Ergens anders vandaan	12%	10%	9%	7%
n	413	682	430	1067

Leesboeken worden het minst gelezen door leerlingen bb (37%), veruit het meest door leerlingen tl (57%). Leerlingen bb zeggen – opvallend genoeg – iets minder sporadisch gedichten te lezen dan anderen. Verder zijn er geen significante verschillen qua soort boeken dat men leest (Tabel 14).

Tabel 14 'Welk soort boeken lees je?' per leerweg (leerjaar 1)

	bb	kb	gl	tl
Stripboeken/graphic novels	49%	50%	52%	48%
Leesboeken (romans)	37%	42%	49%	57%
Tijdschriften	49%	47%	43%	45%
Informatieboeken	20%	15%	18%	16%
Luisterboeken	4%	4%	3%	4%
Gedichten	5%	2%	3%	2%
n	415	680	429	1062

Het aantal leerlingen dat van niemand tips zegt te krijgen voor leuke boeken is in alle leerwegen ongeveer veertig procent. In tl krijgen leerlingen vaker tips van vrienden of vriendinnen (28%) dan in de andere leerwegen (23%-24%), in kb krijgt men minder vaak tips van ouders (27%) dan elders in het eerste jaar van het vmbo (rond 33%). Verder zijn er geen significante verschillen. Ook in de mate waarin ouders met de leerling over boeken praten is geen verschil naar leerweg.

Bij de vraag waar men informatie zoekt, zijn de belangrijkste verschillen dat leerlingen gl en tl het (nog) vaker via een computer op internet opzoeken dan leerlingen bb en kb en dat leerlingen bb informatie zelden in een boek zoeken (Tabel 15).

Tabel 15 'Als ik informatie moet zoeken (bijvoorbeeld voor een werkstuk), dan...'
per leerweg (leerjaar 1)

(% vaak/altijd)	bb	kb	gl	tl
zoek ik het op via internet op computer of tablet	78%	82%	86%	87%
zoek ik het op via internet op mijn telefoon	56%	60%	57%	53%
vraag ik het aan iemand	32%	29%	39%	33%
zoek ik het op in een boek	10%	18%	19%	19%
n	342	655	394	1051

Het percentage leerlingen dat er – naar eigen zeggen – vaak of altijd in slaagt om zonder hulp de informatie te vinden die ze zoeken, is bij bb het laagst (57%) en bij tl het hoogst (70%). Lukt het niet, dan raadplegen leerlingen gl en tl iets vaker hun ouders (55%) dan leerlingen bb (50%) en kb (46%). Andere leerlingen worden van bb (23%) tot tl (29%) langzaam vaker om hulp gevraagd. Tot een deskundige wenden leerlingen zich in bb en kb (5%) iets vaker dan in gl en tl (1%-2%).

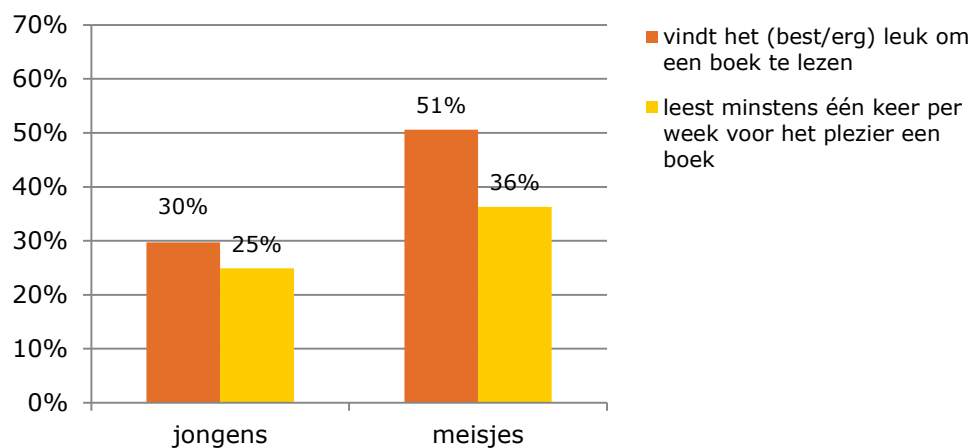
3.3 Geslacht

Voor jongens en meisjes is de verdeling over de leerjaren en leerwegen in het vmbo in deze meting ongeveer hetzelfde. We kunnen de antwoorden van jongens en meisjes daarom goed vergelijken zonder een bepaalde selectie op leerjaar of leerweg te hoeven maken.⁶ Meisjes vinden bijna alles dat met lezen te maken heeft leuker dan jongens.

⁶ Wel zijn praktijkonderwijs en andere opleidingen dan het vmbo ook hier buiten beschouwing gelaten.

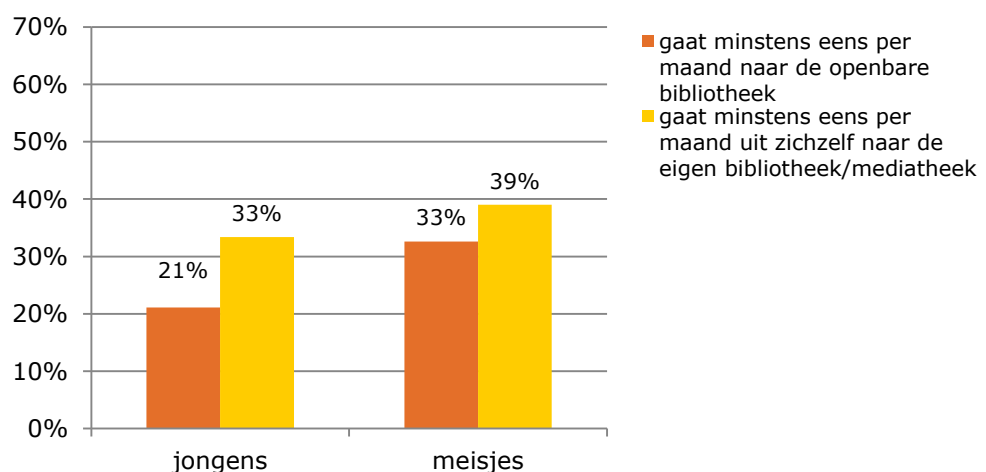
Meisjes vinden het veel vaker leuk een boek te lezen (51%) dan jongens (30%) en doen dat ook veel vaker voor hun plezier (Grafiek 5).

Grafiek 5 Leesplezier en leesfrequentie naar geslacht

Meisjes gaan vaker naar de openbare bibliotheek en als de school een eigen mediatheek/bibliotheek heeft gaan zij daar ook vaker heen (Grafiek 6).

Grafiek 6 Bibliotheekbezoek naar geslacht

Op de meeste punten zijn meisjes ook positiever over de mediatheek, al is het verschil alleen bij aansprekende leesboeken groot. Jongens vinden wel vaker dat de mediatheek aansprekende informatieboeken heeft (Tabel 16).

Tabel 16 Mening over mediatheek/schoolbibliotheek naar geslacht

	jongens	meisjes
Aantrekkelijke ruimte	56%	60%
Vaak genoeg open	75%	76%
Voldoende leesboeken	78%	78%
Voldoende informatieboeken	75%	77%
Leesboeken spreken mij aan	40%	51%
Informatieboeken spreken mij aan	45%	42%
Makkelijk boeken vinden die ik zoek	63%	65%
Voldoende computers beschikbaar	68%	71%
Computers zijn up to date	60%	66%
Media-/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar leuke boeken	61%	62%
Media-/bibliothecaris helpt mij goed bij het zoeken naar informatie	63%	62%
n	1339	1337

Bij de vraag 'Hoe kom je aan leesboeken' worden alle opties vaker door meisjes genoemd, met uitzondering van bestellen en op school laten bezorgen (Tabel 17).

Tabel 17 'Hoe kom je aan leesboeken?' naar geslacht

	jongens	meisjes
Leen bij openbare bibliotheek	34%	49%
Lees boeken die we thuis hebben	33%	42%
Leen bij mediatheek/bibliotheek school	23%	27%
Koop boeken	19%	30%
Krijg boeken cadeau	19%	26%
Leen van familie/vrienden/bekenden	13%	20%
Download e-books	8%	10%
Bestel boeken op de computer die thuis worden bezorgd	4%	6%
Bestel boeken op de computer die op school worden bezorgd	1%	1%
Ergens anders vandaan ⁷	16%	10%
n	2854	2737

Jongens lezen veel meer stripboeken en informatieboeken en iets meer luisterboeken, meisjes lezen alle andere soorten veel vaker (Tabel 18).

Tabel 18 'Welk soort boeken lees je?' naar geslacht

	jongens	meisjes
Stripboeken/graphic novels	61%	24%
Leesboeken (romans)	28%	67%
Tijdschriften	35%	59%
Informatieboeken	22%	11%
Luisterboeken	5%	3%
Gedichten	1%	4%
n	2803	2725

⁷ Vaak: ik lees geen boeken.

Van de jongens zegt 51 procent van niemand tips te krijgen voor leuke boeken, van de meisjes 37 procent. Vooral van vrienden en vriendinnen (11%-34%) krijgen meisjes vaker tips. Alleen de docent Nederlands geeft jongens en meisjes even vaak tips (13%) en er is maar één categorie 'tipgever' die voor jongens belangrijker is: andere docenten (5%-3%).

Meisjes zoeken informatie ook vaker in een boek. Verder vragen ze vaker iemand en zoeken ze (nog) vaker met een computer op internet. Alleen internet raadplegen met hun smartphone doen jongens ongeveer even vaak als meisjes (Tabel 19).

**Tabel 19 'Als ik informatie moet zoeken (bijvoorbeeld voor een werkstuk), dan...'
naar geslacht**

(% vaak/altijd)	jongens	meisjes
zoek ik het op via internet op computer of tablet	82%	86%
zoek ik het op via internet op mijn telefoon	60%	62%
vraag ik het aan iemand	25%	29%
zoek ik het op in een boek	13%	16%
n	2612	2580

Ondanks dat jongens bijna alle bronnen om informatie te zoeken minder vaak gebruiken, zeggen zij vaker dat zij er vaak of altijd in slagen om zonder hulp de informatie te vinden die ze zoeken dan meisjes (71% tegen 66%). Komen zij er niet zelf uit, dan vragen jongens iets vaker dan meisjes aan een docent (23% - 19%) of deskundige (5% - 3%) waar zij de informatie kunnen vinden, iets minder vaak aan hun ouders (44% - 46%) of aan een andere leerling (27% - 31%).

5 Verbanden

Op bijna drie kwart van de deelnemende vmbo-scholen voeren medewerkers van de openbare bibliotheek activiteiten uit (72%). Twee derde van de scholen heeft een taalcoördinator (65%), iets minder een eigen mediatheek/schoolbibliotheek (61%), meer dan de helft vakoverstijgend taalbeleid (55%), een derde een mediaplan (31%) en een specifieke verantwoordelijke voor informatievaardigheden (31%), een tiende een leerlijn informatievaardigheden (11%).

De helft van de deelnemende docenten is docent Nederlands (54%), de grootste groep deelnemers is docent voor leerjaar 1 (40%). Van de docenten Nederlands leest 44 procent minstens één keer per maand voor uit een boek aan een vmbo-klas en introduceert 49 procent minstens eens per maand in de klas een roman. Bijna drie kwart (71%) verwijst vmbo-leerlingen eens per maand of vaker naar de openbare bibliotheek. Een ruime meerderheid van de docenten Nederlands vindt het gebruik van de mediatheek/schoolbibliotheek aantrekkelijk (83%). Slechts een kwart (23%) vindt het leesvaardigheidsniveau en een vijfde (20%) de informatievaardigheid van hun leerlingen voldoende. Duidelijke verschillen naar leerjaar zijn er op deze punten niet. Verschillen tussen docenten van verschillende vakken zijn er wel: docenten Nederlands, andere talen en geschiedenis/maatschappijleer/economie/aardrijkskunde lezen veel vaker voor in de klas dan andere docenten en alleen docenten Nederlands introduceren vaak een roman. Zij gebruiken ook veel vaker boekencollecties en verwijzen leerlingen vaker naar de bibliotheek in of buiten school. Docenten lezen vaker voor op scholen met een taalcoördinator en een mediatheek en introduceren vaker een roman op scholen met vakoverstijgend taalbeleid en scholen waar de openbare bibliotheek leesbevorderende activiteiten met leerlingen verzorgt. Op scholen met een leerlijn informatievaardigheden verwijzen docenten leerlingen vaker naar de openbare bibliotheek. Ook op andere punten zijn er duidelijke verbanden tussen het beleid van de school en de activiteiten van docenten.

Op scholen met vakoverstijgend taalbeleid, met een mediaplan en met een mediatheek vinden meer leerlingen het leuk om een boek te lezen dan op andere scholen. Maar opvallend genoeg vinden juist minder leerlingen lezen leuk op scholen met leesbevorderende activiteiten van mediathecarissen voor leerlingen en docenten. Wellicht worden leesbevorderende activiteiten juist ingezet op scholen waar leesbevordering het hardst nodig lijkt. Dergelijke factoren zouden ook een rol kunnen spelen in het negatieve verband tussen activiteiten van docenten en de antwoorden

van leerlingen die uit de data voor leerlingen uit leerjaar 1 en hun docenten Nederlands naar voren komen.

4.1 Achtergrond

In dit afsluitende hoofdstuk worden eerst de data van de leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers en docenten besproken en wordt vervolgens gekeken naar verbanden tussen de antwoorden van leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers, docenten en leerlingen. Zo kunnen we bijvoorbeeld onderzoeken of activiteiten van docenten effect hebben op leesgedrag en leesplezier van leerlingen in het vmbo.

4.2 Leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers

Voor 36 van de 42 in 2015 deelnemende scholen, hebben de leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers een vragenlijst ingevuld over het beleid op school rond taal, media en informatievaardigheden, over de mediatheek/schoolbibliotheek en over de samenwerking met de openbare bibliotheek.

Twee derde van de deelnemende scholen heeft een taalcoördinator aangesteld (65%), meer dan de helft van de scholen kent vakoverstijgend taalbeleid (55%), een derde heeft een mediaplan (31%), een derde heeft een specifieke verantwoordelijke voor informatievaardigheden (31%) en ongeveer een tiende heeft een leerlijn informatievaardigheden (11%). Meer dan de helft van de scholen maakt gebruik van wisselcollecties (56%) en veertig procent van digitaal lenen.

Op een meerderheid van de scholen is een eigen mediatheek/schoolbibliotheek (61%), met dan in de meeste gevallen een of meer mediathecarissen (82%). De mediathecarissen doen meer leesbevorderingsactiviteiten met leerlingen (67%) dan met docenten (33%) of ouders (6%). Hetzelfde geldt voor activiteiten rond informatievaardigheden (33% met leerlingen, 6% met docenten, 6% met ouders). De samenwerking tussen mediathecarissen en docenten bestaat vooral uit informatievoorziening (67%), advisering (56%) en het samen uitvoeren van leesbevorderingsprojecten (72%).

Op bijna drie kwart van de scholen voeren medewerkers van de openbare bibliotheek activiteiten uit (72%). Deze bestaan dan vaker uit activiteiten leesbevordering met leerlingen (85%) dan met docenten (42%) of ouders (8%). Ook activiteiten informatievaardigheden zijn meer op leerlingen gericht (42%) dan op docenten (19%) en ouders (4%). Ruim twee derde van de bibliotheekmedewerkers voert samen met docenten leesbevorderingsprojecten uit (69%). Voor een kwart van de scholen biedt de openbare bibliotheek trainingen informatievaardigheden voor docenten aan (28%). In de helft van de gevallen maakt de school van dat aanbod gebruik of gaat dat doen. Gepercentageerd op alle scholen gaat het dan om een kleine minderheid (14%).

4.3 Docenten

Van 42 scholen hebben in totaal 363 docenten meegedaan aan de meting in 2015. De grootste groep is docent in leerjaar 1 (40%), ruim twee derde is docent Nederlands (54%) of een andere taal (15%). In totaal bestaat een kwart van de respondenten uit docenten Nederlands voor leerjaar 1 (26%). De antwoorden van docenten Nederlands verschillen vanzelfsprekend op veel punten sterk van die van andere docenten. Omdat het aandeel docenten Nederlands per leerjaar nogal verschilt (65% in leerjaar 1, 43% in leerjaar 3), worden in de vergelijking tussen leerjaren hieronder alleen de docenten Nederlands betrokken.

Van alle docenten Nederlands leest 44 procent minstens één keer per maand voor uit een boek aan een vmbo-klas (n=195). De helft (49%) introduceert minstens eens per maand een aan het vak gerelateerde (jeugd)roman in een vmbo-klas. Eveneens de helft (48%) gebruikt minstens maandelijks een boekencollectie in de klas. Bijna drie kwart (71%) verwijst vmbo-leerlingen eens per maand of vaker naar de openbare bibliotheek. Als er een mediatheek/schoolbibliotheek is (dit is bij 64% van alle docenten zo), dan verwijst bijna de helft van de docenten Nederlands de leerlingen daar wekelijks heen (47%). Bij geen van deze vijf vragen zijn er duidelijke verschillen naar leerjaar.

Een ruime meerderheid van de docenten Nederlands vindt het gebruik van de mediatheek/schoolbibliotheek aantrekkelijk (83%), al vindt lang niet iedereen (54%) de openingsuren voldoende. Zeventig procent vindt dat er voldoende romans zijn, zestig procent dat er voldoende informatieboeken zijn. Volgens drie kwart van de docenten Nederlands is de ondersteuning in de mediatheek goed, zowel voor docenten (76%) als voor leerlingen die leuke boeken zoeken (76%). Iets minder docenten vinden dat de leerlingen goede ondersteuning krijgen op het gebied van informatievaardigheden (62%). Ook hier zijn er geen significante verschillen tussen leerjaren.

Slechts een kwart (23%) van de docenten Nederlands vindt het leesvaardigheidsniveau van hun leerlingen voldoende. Voor de informatievaardigheid is dat nog minder (20%). Van de docenten Nederlands van scholen die in de Monitor ook aan het onderwerp informatievaardigheden meededen (n=165), zegt bijna drie kwart (72%) minstens maandelijks aandacht te besteden aan het onderwerp informatievaardigheden. De vaardigheid die dan het vaakst aan bod komt is het bedenken hoe en waar de informatie het beste gevonden kan worden (69% vaak/altijd).

Voor docenten Nederlands komen bij geen van de vragen significante verschillen tussen leerjaren naar voren. Daarbij moet wel worden opgemerkt dat het aantal docenten Nederlands met name in leerjaar 3 (n=36) en leerjaar 4 (n=22) beperkt is.

Vergelijken we docenten in verschillende vakken, dan komen wel duidelijke verschillen naar voren.⁸ Van de docenten Nederlands (41%), andere talen (41%) en geschiedenis/maatschappijleer/economie/aardrijkskunde (52%) leest een groot deel minstens eens per maand voor uit een boek aan een vmbo-klas. Bij de andere docenten is dat 0 (lichamelijke opvoeding) tot 35 procent (WNT/biologie). Het introduceren van een aan het vak gerelateerde roman komt vrijwel alleen bij docenten Nederlands voor, het gebruik van boekencollecties en het verwijzen naar de openbare bibliotheek en de schoolbibliotheek veel vaker dan bij andere vakken. Voor het introduceren van informatieboeken zijn de verschillen tussen de docenten niet significant (Tabel 20).

Tabel 20 activiteiten docenten naar vak

	Nederlands	andere taal	GMEA	WNT/bio	LO	praktijk- /creatief vak	anders
(% minstens eens per maand)							
voorlezen aan een klas	41%	41%	52%	35%	0%	28%	17%
roman introduceren in de klas	49%	15%	16%	0%	0%	11%	7%
informatieboek introduceren in de klas	19%	24%	28%	10%	0%	40%	7%
gebruik boekencollectie	50%	30%	8%	10%	7%	22%	14%
verwijzen naar openbare bibliotheek	75%	44%	36%	15%	14%	17%	24%
verwijzen naar mediatheek	89%	82%	45%	18%	50%	40%	38%
aandacht aan informatievaardigheden	73%	55%	78%	50%	0%	67%	77%
n	124	34	25	20	14	18	29

Het gebruik van de mediatheek vinden docenten Nederlands (85%) en andere talen (85%) veel vaker aantrekkelijk dan andere docenten (30% - 65%). Twee derde van de docenten Nederlands en drie kwart van de docenten andere talen vinden dat er voldoende romans in de mediatheek zijn.

Het oordeel van de andere docenten over de leesvaardigheid en informatievaardigheid van hun leerlingen wijkt niet duidelijk af van dat van de docenten Nederlands. Alleen docenten lichamelijke opvoeding besteden zelden aandacht aan informatievaardigheden, van de overige docenten doet ongeveer twee derde dat minstens eens per maand (zie Tabel 20 onderaan). Bij aandacht voor informatievaardigheden laten lang niet alle docenten boeken geregeld aan bod komen: 41 procent doet dat vaak of altijd. Alleen docenten Nederlands doen dat iets vaker (55%).

⁸ Omdat bij de docenten Nederlands geen significante verschillen tussen leerjaren naar voren kwamen, zijn bij de vergelijking tussen docenten alle leerjaren meegenomen. Wel zijn docenten die in meer dan één vak lesgeven (27%) in deze analyse buiten beschouwing gelaten.

4.4 Verband tussen leesconsulent/bibliotheekmedewerker en docenten

Aan de antwoorden van 319 van de 363 docenten kunnen de antwoorden van de bibliotheekmedewerker/leesconsulent van de betreffende school worden gekoppeld. Er lijken enkele verbanden naar voren te komen. Of dat ook oorzakelijke verbanden zijn is overigens allerm minst zeker. Niet alleen zijn de aantallen respondenten per subgroep vrij beperkt, maar het is bijvoorbeeld ook goed mogelijk dat de activiteiten rond leesbevordering en informatievaardigheden van leesconsulenten en docenten beide voortkomen uit een actieve algemene oriëntatie van de school op dit gebied, in plaats van dat de activiteiten van de leesconsulent direct leiden tot de activiteiten van de docenten. Aan de andere kant is het ook mogelijk dat juist scholen waar leerlingen niet zo leesvaardig zijn en docenten (nog) niet zo veel aan leesbevordering doen, scholen met de bibliotheken beleid hebben ontwikkeld om daar iets aan te doen.

Op scholen waar een taalcoördinator is aangesteld, lezen docenten vaker voor (45% minstens eens per maand) dan op scholen zonder taalcoördinator (34%). Dat geldt ook voor scholen met en zonder mediatheek/schoolbibliotheek (44% - 34%) en voor scholen die gebruik maken van het aanbod van de openbare bibliotheek om trainingen informatievaardigheden voor docenten te geven (47% - 21%).

Bij de vraag hoe vaak docenten een roman introduceren in de klas, zijn er significante verschillen tussen scholen met vakoverstijgend taalbeleid (waar 34% geregeld een boekintroductie doet) en zonder (25%). Ook als medewerkers van de openbare bibliotheek activiteiten leesbevordering met leerlingen uitvoeren, doen docenten vaker een romanintroductie (31% - 23%). Ook voor de introductie van informatieboeken is er een verband met taalbeleid (25% - 18%) en daarnaast ook met het al of niet hebben van een mediaplan (31% - 18%). Voor het gebruik van een boekencollectie in de klas komen geen significante verbanden met de antwoorden van de leesconsulent naar voren.

Op scholen met een leerlijn informatievaardigheden verwijzen docenten leerlingen duidelijk vaker naar de openbare bibliotheek (77%) dan op scholen zonder (49%). Ook op scholen waar medewerkers van de openbare bibliotheek activiteiten leesbevordering met leerlingen uitvoeren, verwijzen docenten veel vaker naar de ob (54% minstens maandelijks) dan op andere scholen (36%). Hetzelfde geldt als de bibliotheek en de docenten samen een leesbevorderingsproject uitvoeren (54% - 42%).

Op scholen met een leerlijn informatievaardigheden vinden docenten het gebruik van de mediatheek veel vaker aantrekkelijk (94%, n=16) dan op andere scholen (73%, n=197). Zij vinden het gebruik ook vaker aantrekkelijk als de mediathedarissen samen met docenten een leesbevorderingsproject uitvoeren (92% - 73%). Als de mediathedarissen activiteiten leesbevordering met leerlingen uitvoeren, vinden docenten vaker dat er voldoende romans in de mediatheek zijn (83% - 57%).

Als op school iemand specifiek verantwoordelijk is voor informatievaardigheden, dan vinden docenten vaker dat de informatievaardigheid van de leerlingen voldoende is

(29%) dan wanneer dat niet zo is (21%). Dat geldt ook als er een taalcoördinator is aangesteld (27% - 19%) en als er een mediatheek is (30% - 13%).

Expliciete aandacht van docenten voor informatievaardigheden, ten slotte, komt vaker voor als er vakoverstijgend taalbeleid is (74% - 61% minimaal maandelijks), als er een mediaplan is (79% - 63%) en vooral als er een leerlijn informatievaardigheden is (93% - 66%).

4.5 Verband tussen leesconsulent en leerlingen

Hierboven hebben we gekeken naar verbanden – al of niet causaal – tussen de resultaten van de leesconsulenten/bibliotheekmedewerkers en de docenten. In veel gevallen zouden activiteiten van de leesconsulent *via activiteiten van docenten* effect kunnen hebben op de resultaten voor de leerlingen. Maar sommige gegevens uit de data van de leesconsulent kunnen ook een directe relatie hebben met de antwoorden van de leerlingen, bijvoorbeeld als het gaat om de aanwezigheid van een mediatheek en de samenwerking met de openbare bibliotheek.

Voor 5569 van de 6332 leerlingen in de Monitor waren ook data van de leesconsulent/bibliotheekmedewerker aanwezig. Omdat de antwoorden van de leerlingen sterk verschillen naar leerjaar, nemen we in deze analyse alleen leerlingen uit leerjaar 1 mee (n=2791).

Op scholen met vakoverstijgend taalbeleid vinden meer leerlingen het leuk om een boek te lezen (55%) dan op scholen zonder (48%). Dat geldt ook voor scholen met een mediaplan (55% - 50%) en scholen met een mediatheek (54% - 47%). Maar opvallend genoeg vinden juist *minder* leerlingen lezen leuk op scholen met leesbevorderende activiteiten van mediathecarissen voor leerlingen (54% - 61%) en docenten (49% - 58%). De verklaring zou kunnen zijn dat leesbevorderende activiteiten juist worden ingezet op scholen waar leesbevordering het hardst nodig lijkt. Deze verbanden komen deels terug bij de leesfrequentie. Bij vakoverstijgend taalbeleid lezen leerlingen vaker wekelijks voor hun plezier een boek (48% - 43%), maar leerlingen lezen juist minder op scholen met leesbevorderende activiteiten voor leerlingen (43% - 52%) en docenten (42% - 48%).

Leerlingen halen hun leesboeken vaker bij de mediatheek op scholen met vakoverstijgend taalbeleid (32% - 23%), met een mediaplan (32% - 25%), met activiteiten leesbevordering van mediathecarissen voor leerlingen (40% - 29%) en docenten (47% - 33%), projecten van mediathecarissen en docenten (40% - 25%), leesbevorderende activiteiten van de openbare bibliotheek voor docenten (33% - 26%). Leerlingen halen hun leesboeken wel minder vaak bij de openbare bibliotheek als de mediathecarissen activiteiten leesbevordering voor leerlingen (48% - 67%) en docenten (38% - 60%) uitvoeren.

Op scholen met een taalcoördinator vinden leerlingen duidelijk vaker dat de leesboeken in de mediatheek aansprekend zijn (55%) dan op andere scholen (45%). Dat is ook zo als de mediathecarissen leesbevorderende activiteiten met leerlingen

uitvoeren (53% - 40%) en als de openbare bibliotheek dat doet (50% - 43%). Vergelijkbare verschillen zijn er voor de aansprekendheid van de informatieboeken in de mediatheek.

4.6 Verband tussen leerkracht en leerling

Voor 785 leerlingen uit leerjaar 1 kon een koppeling worden gemaakt met hun docent Nederlands uit leerjaar 1. In deze laatste paragraaf kijken we of er duidelijke verbanden zijn tussen de antwoorden van deze leerlingen en de activiteiten van hun docenten.

Leerlingen uit leerjaar 1 van docenten Nederlands die vaak voorlezen, vaak een roman introduceren, leerlingen vaak naar de openbare bibliotheek of mediatheek verwijzen of vaker een boekencollectie gebruiken, vinden het niet leuker om een boek te lezen dan leerlingen van docenten die dat minder vaak doen, en zij lezen ook niet vaker in hun vrije tijd voor hun plezier een boek. Het tegendeel lijkt eerder het geval. Ook bij de andere variabelen van leerlingen en docenten is eerder van een negatief verband sprake dan van een positief verband. Voor dit merkwaardige verband kan een aantal verklaringen worden aangedragen. Een vrij onwaarschijnlijke is dat leerlingen lezen minder leuk vinden als docenten hen daartoe juist proberen te stimuleren. Een meer waarschijnlijke is dat docenten meer leesbevorderende activiteiten inzetten naarmate zij dat harder nodig achten. Natuurlijk kunnen nog vele andere factoren een rol spelen, waaronder het feit dat maar voor een deel van de leerlingen de antwoorden van hun docent beschikbaar zijn.

Eén van de weinige punten waar wel een positief verband te zien is tussen de activiteiten van de docenten en de activiteiten van de leerlingen, is verwijzing en bezoek aan de openbare bibliotheek: bij docenten die wekelijks verwijzen gaat 46 procent van de leerlingen (n = 212) minstens maandelijks naar de ob, bij docenten die dat maandelijks doen 39 procent (n = 384), bij docenten die dat hoogstens een paar keer per jaar doen 35 procent (n = 167).

De resultaten van de analyse (of liever: het gebrek aan resultaten) maken duidelijk dat een schijnbaar verband in de cijfers nog geen oorzakelijk verband inhoudt. Bij de Monitor is ook geen sprake van een gestructureerde opzet met een experimentele groep en een controlegroep.